

 DOI: 10.22124/jol.2025.27269.2467

Research Article

University of Guilan

Iranian association of penal law

Criminal law Research
A Biannual Journal
Vol . 16, No.1, Spring & Summer 2025(Serial 31)

Consequentialism and the moral issue of justifying the use of bad means to achieve a good goal1. Ahmad Fallahi,

Assistant Professor of Criminal Law and Criminology, Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Kurdistan, Sanandaj, Iran. (a.falahi@uokac.ir)

Submit Date:2024/04/20**Accept Date:2025/04/27****Abstract:**

Consequentialists justify the use of punishment based on its outcome in the rehabilitation of the offender, ensuring public happiness, and general and specific deterrence. The most serious question facing such justifications is whether the use of bad means (evil) to achieve a good goal is morally justifiable? This article, relying on a descriptive-analytical method, states that the application of punishment is the infliction of pain and suffering on the body and mind of the convicted, and its justification is based on a good end - assuming there is a definition of good - and benevolent motives can be criticized, and this will lead to the justification of the use of bad means to achieve a good end. At the same time, punishment, based on some primary and absolute duties - which are also accepted by consequentialists - is prohibited; because the infliction of pain and suffering on others is not morally justifiable. Also, consequentialists cannot prove that there is a causal relationship between the application of a specific type and the amount of punishment deterrence or rehabilitation of the perpetrator and even the ensuring public happiness.

Key Words: *deterrence, consequentialism, pain and suffering, rehabilitation, philosophy of punishment.*

1. Introduction

From a consequentialist perspective, punishment is not inherently good, but its good effects justify its application. Consequentialists seek to prove two things: first, that punishment can be effective in achieving the intended goal and at the same time, that using bad means to achieve a good end- such as rehabilitating the offender or deterring him- is justified. Accordingly, the critique of the consequentialist reasons should be conducted within the framework of both of the above claims and accordingly, the two main issues that constitute the basic idea of this article are as follows: Given that consequentialism originates from within duty-oriented or normative ethics, the difference between whether we have a duty to punish the offender or whether we have the right to punish him must be clarified. In addition, consequentialists must prove that punishment is both good and right, and in this regard, relying on the concept of benevolence and emphasizing the good goal, the moral possibility of using bad means to achieve a good goal must be analyzed. Also, since the claim of the effectiveness of punishment is raised from a functionalist perspective, it must be proven how there is a causal relationship between the application of a specific type and amount of punishment to a specific offender and a specific crime and in specific circumstances. In this regard, the present article is written to answer two questions: Does the use of punishment to achieve a good goal, justify the means based on the goal? In addition, how can it be proven that punishment is the only and definitive means that is effective in achieving the goals desired by consequentialists? Based on the above-mentioned question, the main idea of this article is to criticize the justification of the application of punishment in light of its nature and to state that, considering the principles of duty-oriented ethics, consequentialists cannot prove that punishment is right and good and that a good goal cannot justify the use of bad (evil) means.

2. Methodology

In this article, relying on a descriptive-analytical method, the most important consequentialist justifications of punishment are first stated, then the most serious criticisms of the justifications of punishment in this theory are raised, and finally, the possibility of citing consequentialist justification of punishment and its morality will be examined.

3. Results and Discussion

What makes punishment an unjustifiable response is that punishment is inflicting harm on another and inflicting this harm is accompanied by intent; both the intent in its painful design and the intent in its execution and inflicting harm with a benevolent motive based on rehabilitation do not justify the nature of punishment; because a good goal cannot justify the use of bad means. It should also be said that the justification of punishment based on general deterrence turns the convicted person into a means to achieve another goal and punishment can only be justified in the framework of this theory if it is believed that the goal justifies the means. In addition, it should be said that the idea of deterrence is based on the fact that the perpetrator has free will and in decision-making and doing action considers the cost and benefit. This idea considers the perpetrator to have free will and choice and does not consider the role of deterministic social structures and the surrounding conditions affecting the doing of actions. In addition, it should be noted that most crimes occur instantaneously, and in this case, talking about general deterrence is very doubtful because the person does not have a prior intention to commit a crime or is not in a dangerous state. Also, there is more skepticism against the use of criminal sanctions in the case of unintentional crimes where the person has no intention of violating the criminal law and committing a crime. In addition, how to prove the relationship between punishment and its effects is one of the serious issues facing consequentialism; because proving the effectiveness of punishment must be based on objective and intersubjective data, otherwise, what is based on personal, institutional-judicial intuition, cannot be objectively proven; and can be considered as a false positive. Consequentialism must prove that punishment is the only tool that is effective in reducing crime and has priority over other tools. False positives, without being bound by the framework of objective intersubjective positive reasoning or relying on accurate statistics, rely on general and abstract matters and give rise to a myth or myths about the status of criminal law. In this regard, it should be said that which punishment and to what extent it is deterrent or rehabilitative will be determined if it is applied to a specific person in specific circumstances and its effect is measured by considering other tools. At the same time, the results of that solution cannot be generalized;

because the application of punishment is not in a fixed and static situation but is implemented in connection with a constantly changing and evolving human being, both internally and externally, and influential and influenced.

4. Conclusions

Consequentialists despite the emphasis on considering punishment as evil, based on its good goal, justify the use of punishment. This theory justifies the use of bad means based on good goals; but we cannot resort to evil means to achieve good goals, even if they are just, and the use of punishment to achieve good goals can itself have a negative educational function for society. Also, the effective role of punishment in deterrence or rehabilitation is highly questionable, and the abolition of various punishments over time and in various societies indicates that punishment is ineffective in this regard. In addition, the justification of penal institutions such as temporary detention - especially in long-term cases - where the individual is merely an accused, requires much more justification, which has not been given due attention in theoretical discourse.

5. Selection of References

- Altman, Matthew C, 2023, The Palgrave Handbook on the philosophy of punishment, Palgrave Macmillan.
- Duff, R A. Stuart p.Green, 2011, philosophical foundations of criminal law, Oxford University press.
- Javan-Jafari, Abdolreza, Zahra Farhadi Alashti and Seyyed Mohammad Javad Sadati, Fall and Winter 2016, Deterrence and its Measurement in the Philosophy of Punishment, Criminal Law Research Journal, Year 7, Issue 2. [In Persian]
- Liu, Shuyang, 2023, The contemporary evolution and reform of utilitarianism, Springer.
- Rostami, Hadi, December 2016, The Contrast between Deontology and Utilitarian Teleology in the Justification of Punishment, Bi-Quarterly Journal of Criminal Law Research, Volume 7, Number 2. [In Persian]
- Slepicka, Jessie, 2022, The missing link in general deterrence research: A behavioral economic approach, Journal of Criminal justice, vol.82.
- Yazdian-Jafari, Jafar, 2019, The reasons and conditions of punishment, Second Edition, Islamic Culture and Thought Research Institute Publications. [In Persian]
- Zimmerman, Michael J, 2011, The immorality of punishment, Broadview Press.

Citation:

Fallahi, A (2025), "Consequentialism and the moral issue of justifying the use of bad means to achieve a good goal", **Criminal Law Research**, 16(31), pp. 141-155.
DOI: 10.22124/jol.2025.27269.2467

Copyright:

Copyright for this article is transferred by the author(s) to the journal, with first publication rights granted to *Criminal Law Research*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

انجمن ایرانی حقوق جزا

نشریه علمی

پژوهشنامه حقوق کیفری

سال شانزدهم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۴۰۴، پیاپی ۳۱

دانشگاه گیلان

مقاله پژوهشی

صفحات مقاله: ۱۴۱-۱۵۵

پیامدگرایی و مسئله‌ی اخلاقی توجیه استفاده از ابزار بد برای نیل به غایت خوب

۱- احمد فلاحي*

استادیار حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده‌ی علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.

✉ a.falahi@uokac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۰۷	تاریخ ارسال: ۱۴۰۳/۰۲/۰۱
-------------------------	-------------------------

چکیده:

پیامدگرایان کاربست کیفر را بر پایه‌ی برآمد آن در بازپروری مرتکب، تضمین خوشبختی عمومی، بازدارندگی عام و خاص توجیه می‌کنند. جدی‌ترین پرسش فراوی چنین دلایل توجیهی این است که آیا استفاده از ابزار بد (شر) در راستای تحقق غایت خوب، امری اخلاقی است؟ در این مقاله با اتکا به روشی توصیفی-تحلیلی، بیان شده است اعمال کیفر، ایراد درد و رنج بر جسم و روان محکومان است و توجیه آن بر اساس غایت خوب-با فرض وجود تعریفی از امر خوب- و انگیزه‌های خیرخواهانه قابل نقد است و این امر، توجیه کاربرد ابزار بد برای تحقق غایت خوب را در پی خواهد داشت. در عین حال، کیفردهی، برخلاف برخی وظایف اولیه و مطلق-که مورد پذیرش پیامدگرایان نیز هست- چون ممنوعیت ایراد درد و رنج بر دیگری است. همچنین، پیامدگرایان نمی‌توانند اثبات کنند میان اعمال نوع و میزان خاصی از کیفر و بازدارندگی یا بازپروری مرتکب و حتی تضمین خوشبختی عمومی رابطه‌ی علی وجود دارد. همچنین، استفاده‌ی ابزاری از مرتکب برای بازدارندگی عام، بر پایه‌ی مثبت‌های کاذب پیش‌گویانه در اثرگذاری کیفر است و آمار قابل توجه تکرار جرم و بازگشت به زندان در میان مرتکبان حرفه‌ای، خود گویای شکست ایده‌ی بازدارندگی خاص است.

واژگان کلیدی: بازدارندگی، درد و رنج، پیامدگرایی، بازپروری، فلسفه‌ی کیفر.

مقدمه

نظریه‌های مختلف در قالب سزاگرایی، پیامدگرایی و رویکردهای ترکیبی، هر کدام از منظری به مشروعیت اعمال کیفر پرداخته و در جهت اخلاقی یا عادلانه جلوه‌دادن آن تلاش کرده‌اند؛ گاه کیفر بر مبنای کارکردهای آن در نیل به اهداف-به فرض- خوب توجیه گردیده و گاه کوشش شده است، ماهیت آن چون امری عادلانه بنماید. از منظری پیامدگرایانه، کیفر در ماهیت و ذات خود، امری خوب نیست، اما آثار نیک، اعمال آن را توجیه می‌کند. پیامدگرایان در پی اثبات دو موضوع برآمده‌اند: نخست این که کیفر می‌تواند در تحقق اهداف مدنظر مؤثر باشد-اثبات رابطه‌ی علی- و در عین حال، استفاده از ابزار بد برای تحقق غایت خوب، امری موجه و اخلاقی بوده و اعمال قصدمندانه‌ی درد و رنج بر جسم و روان محکوم‌علیه به علت داشتن انگیزه‌ای خوب، همچون بازپروری بزهکار یا بازدارندگی، هم خوب و هم درست است. بر همین مدار، نقد دیدگاه پیامدگرایانه باید در چهارچوب هر دو مدعای فوق صورت گیرد و بر همین اساس، دو مسأله‌ی اصلی که ایده‌ی اساسی این نوشتار را تشکیل می‌دهد، بدین قرار است: باتوجه به این که پیامدگرایی از درون اخلاق وظیفه‌گرا یا هنجاری نشأت می‌گیرد، باید تمایز این موضوع که ما وظیفه داریم بزهکار را کیفر دهیم یا حق داریم او را کیفر دهیم، روشن شود. در کنار این، پیامدگرایان باید اثبات کنند کیفردهی، امری هم خوب و هم درست است و در همین راستا، باید با تکیه بر مفهوم خیرخواهی و تأکید بر غایت خوب، امکان اخلاقی استفاده از ابزار بد برای نیل به امر خوب مورد تحلیل قرار گیرد. همچنین، از آنجا که ادعای اثرگذاری کیفر، از منظری کارکردگرایانه مطرح می‌شود، باید از چشم‌اندازی اثباتی، چگونگی وجود رابطه‌ی علی میان اعمال نوع و میزان خاصی از کیفر بر یک بزهکار معین و جرمی مشخص و در شرایط خاص، اثبات گردد.

لازم به ذکر است نوشتارهای متعددی به تبیین و نقد پیامدگرایی و به‌ویژه کارکرد بازدارنده‌ی کیفر، پرداخته‌اند؛ در همین ارتباط، ایده‌ی انتخاب منطقی که بر اساس آن چنین فرض می‌شود که مرتکبان هزینه و فایده ارتکاب جرم را در نظر می‌گیرند نقد شده است. همچنین این موضوع که در بازدارندگی زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی مؤثر در ارتکاب جرم نادیده انگاشته می‌شود، یا این که به مرتکب به مثابه‌ی ابزاری برای بازدارندگی دیگران برخورد می‌شود و این موضوع که تأکید بر اثر بازدارنده‌ی کیفر دارای نقصان در مستندات علمی و آماری معتبر است و نسبی بودن ارعاب در ارتباط با افراد مختلف، مورد واکاوی قرار گرفته است. (Dadban & Aghaei, 2009: 125-74; Javan-Jafari, Farhadi Alashti & Sadati, 2016: 68-145) علاوه بر شرحی در مورد بازدارندگی و پیشگیری و سویه‌های آن، به نقش پیشگیرانه‌ی کیفر در ارتکاب جرم یا تکرار آن پرداخته است و در ارتباط با اجرای کیفر اعدام در ملأ عام، با وجود بیان برخی آثار شاید نیک، آن را نقد کرده است. در نوشتاری دیگر (Mahmoudi Janaki & Aghaei, 2008: 340-359) بیان شده است از بین رفتن ترس و واهمه‌ی مرتکب نسبت به مجازات، احتمال برچسب‌زنی و تکرار جرم، عدم تشابه انسان‌ها با یکدیگر و به عبارتی نسبی بودن اثر کیفر، کارکرد بازدارنده‌ی کیفر را با نقد روبرو کرده است. برخی نویسندگان نیز به نقد پیامدگرایی از منظر مکافات‌گرایی پرداخته‌اند. (Rostami, 2016: 141) همچنین در نقد فایده‌گرایی بیان شده است به ضرورت چنین نیست که همیشه و در همه‌ی موارد، انسان با معیار لذت کاری را انجام دهد یا از کاری رویگردان شود؛ در مواردی، انسان کاری را بر اساس حس نوع‌دوستی^۱ انجام می‌دهد. (Rostami & Salimi, 2015: 140) در راستای نوآوری این نوشتار باید گفت هسته‌ی اساسی بحث، نه کارکرد، بلکه ماهیت کیفر و امکان توجیه اخلاقی اعمال آن است؛ این که هدف خوب-به فرض اثبات خوبی آن و به فرض اثبات ارتباط یگانه میان ابزار و هدف- در موضوع کیفر، نمی‌تواند توجیه‌گر استفاده از ابزار بد باشد. از طرف دیگر، پیامدگرایی را نباید به بازدارندگی فروکاست و باید اثر کیفر بر بازپروری مدنظر پیامدگرایان را از منظر بعد اثباتی مورد بررسی قرار داد. در همین راستا، مقاله‌ی حاضر در راستای پاسخ به دو پرسش نگاشته شده است: استفاده از کیفر در راستای تحقق غایت خوب، آیا توجیه‌گری ابزار را بر اساس هدف در پی نخواهد داشت؟ در کنار این، چگونه می‌توان اثبات کرد، کیفر، ابزار یگانه و قطعی‌ای است که در نیل به اهداف مورد نظر پیامدگرایان مؤثر است؟ بر اساس مطالب

۱. باید گفت نوع‌دوستی نیز خود مبتنی بر یک احساس خوب است و از رویکردی پیامدگرایانه، نوع‌دوستی نیز، برای نیل به یک هدف دیگر است.

فوق‌الذکر، ایده‌ی اصلی این نوشتار، نقد توجیه اعمال کیفر در پرتو ماهیت آن بوده و بیان از آن دارد که باتوجه به مبانی اخلاق وظیفه‌گرا، پیامدگرایان نمی‌توانند اثبات کنند کیفردهی امری درست و خوب است و غایت نیک، نمی‌تواند توجیه‌کننده‌ی استفاده از ابزار شر باشد. در این نوشتار، برای نیل به پاسخ پرسش‌های فوق، با اتکا بر روشی توصیفی-تحلیلی، ابتدا مهم‌ترین توجیهات پیامدگرایانه کیفر بیان شده است، سپس جدی‌ترین نقدهایی که بر دلایل توجیهی کیفر در این نظریه وارد است، مطرح و در نهایت امکان استناد به توجیه پیامدگرایانه‌ی کیفر و اخلاقی بودن آن مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۱. چرایی کاربست کیفر از منظر پیامدگرایی

سزاگرایی بر خوب یا درست بودن ذاتی کیفر تأکید دارد و برخلاف این خوانش از عدالت جنایی، «تئوری‌های پیامدگرا، ابزارگرایانه هستند» (Mitchell in Duff & Green, 2011:434) کیفر در این نظریه ارزش ذاتی ندارد؛ بلکه ابزار در خدمت یک غایت است و هدف‌های انسانی نیز ممکن است خوب یا بد و عینی یا انتزاعی باشد. در همین راستا بیان شده است «بر اساس دیدگاه غایت‌گرا، مبنای مجازات، سود یا فایده‌ای است که در اثر تحمیل آن عاید می‌شود و آن، در یک کلام، تقلیل و کاهش جرم است» (Yazdian-Jafari, 2019: 25-26) از این منظر، کاهش ارتکاب جرم، هم موجب تضمین خوشبختی عمومی و هم نتیجه‌ی بازدارندگی و بازپروری است. در همین راستا، پیامدهای اجرای کیفر نیز از زوایای مختلف چون نقش آن در تضمین خیر و خوشبختی عمومی، اثر اصلاحی آن در بازپروری مرتکب، توجه به خصوصیت بازدارنده‌ی کیفر و توجه به احساسات عمومی در تحقق عدالت مورد توجه قرار گرفته است.

۱.۱. خیر عمومی و توجیه پیامدگرایانه‌ی کیفر

خیر و شر در نگاه پیامدگرایی، ذاتی نیست و به تبع آن، ابزار نیل به آن نیز اعتباری است. از منظر فایده‌گرایی، چون مشهورترین خوانش در میان پیامدگرایان، «خیر عبارت است از لذت، خوشبختی یا رفاه» (McNaughton, 2000: 122) این نیز از آن جهت مبنا قرار می‌گیرد که مردم یا دست‌کم بیشتر مردم، دوری از درد و رنج و شادکامی را هدف اصلی زندگی می‌دانند و در پی کسب بیشترین میزان شادی و آرامش هستند. از منظر فایده‌گرایانه، «شادی، تنها چیزی است که فی‌نفسه خوب است» (Barrow, 2015: 65) بر این اساس، بیشینه‌کردن شادی، چون یک هدف، ارزشمندی ذاتی پیدا می‌کند. این‌که چرا، شادی یا لذت و الم مبنایی در توجیه اعمال قرار می‌گیرد نیز بر این ایده استوار است که انسان منفعت خود را دنبال می‌کند و «منافع، ناشی از رضایتمندی و تحقق برخی نیازهای معین در موضوعات خاص است» (Liu, 2023: 192) البته، این‌که خوشبختی همانی است که مردم تصور و تعریف می‌کنند یا این‌که از نگاهی برون‌ی موضوع را باید مورد بررسی قرار داد، محل اختلاف است. از نگاه طرفداران این نظریه «یک عمل به شرطی باید به عنوان وظیفه در نظر گرفته شود که نتایج آن در کل بیشتر خوشبختی به بار آورد تا بدبختی» (Warnock, 2008: 75) بر این اساس، امر خوب، شادی و رضایتمندی از زندگی است و از این منظر، هرآنچه این هدف را محقق کند، خوب تلقی می‌شود و امر اخلاقی، بر اساس کارکردهای آن در تحقق پیامد نیک، سنجیده می‌شود.

البته باید در نظر داشت در خوانشی متفاوت و «بر اساس دیدگاه نتیجه‌گرایی کثرت‌گرایانه، آرمان‌ها یا ارزش‌های ذاتی دیگری مثل معرفت، صداقت، زیبایی، عدالت، برابری و آزادی نیز وجود دارند. بر اساس این دیدگاه، بعضی چیزها ارزش ذاتی دارند» (De Lazari-Radek & Singer, 2023:67) بر این اساس، ما یکسری ارزش‌ها و وظایف داریم که می‌توان آنها را اولیه یا بنیادین یا مطلق نام نهاد که دست‌کم از نظر مفهومی و شهودی، برای همه مهم هستند و از نظام اخلاق انتظار دارند، آنها را حمایت کند یا انجام آنها را مورد تأکید قرار دهد؛ اعمالی که گاه قضاوت ما در ارتباط با دیگران، تا حد زیادی به آنها وابسته است و بر این اساس، ارزشمندی آنها، ابزاری نیست.

از نگاهی پیامدگرایانه، کیفر نیز در همین چهارچوب و چون می‌تواند، شادی و رضایت مردم را از تحقق عدالت افزایش می‌دهد، اعمال آن موجه است. گاه از یک عمل با ماهیت ناخوشایند، شادی و خوشبختی به بار می‌آید و گاه از یک شادی، شرّ حاصل می‌شود و از این جهت، مجازات کردن یعنی «آزار دادن او [بزهکار] با نظر به منفعت جامعه عادلانه می‌شود.» (Hume, 2016: 33) تأکید بر منفعت جامعه نیز بدان علت است که حقوق جنایی، چون یکی از حوزه‌های مرتبط با امر عمومی مشترک متعلق به همگان در پیوند است و لذا توجیه کیفر بر اساس خیر عمومی مطرح می‌شود. امر عمومی نیز، حاصل جمع منافع تک‌تک شهروندان نیست، بلکه خود مفهومی مستقل می‌یابد و از این منظر، «شادکامی افرادی که جامعه از آنان تشکیل یافته است و خوشایندی و نیز امنیت آنان، هدف و تنها هدفی است که باید قانونگذار مدنظر قرار دهد؛» (Bentham, 2000: 27) هرچند تضمین این خوشبختی با استفاده از یک ابزار زجرآور چون کیفر صورت گیرد؛ چراکه منافع، همه یا بیشتر شهروندان، بر آثار ناگوار این کیفر غلبه دارد. از این منظر، کیفر، شرّی ضرور است که قانونگذار، به علت نیل به هدف یا اهداف خوب، به آن متوسل می‌شود. البته در مورد این که کیفر موجب افزایش خوشبختی و خیر عمومی می‌شود یا این که کیفر مانع افزایش شرّ می‌شود و از این منظر در حفظ خیر عمومی نقش‌آفرینی می‌کند اختلاف وجود دارد و در همین راستا بیان شده است «شاید کیفر نتواند خیر را افزایش دهد، اما در ممانعت از افزایش شرّ، در حفظ خیر عمومی مؤثر است.» (Farahbakhsh, 2013: 301-305) این برداشت، نوعی از کارکرد سلبی کیفر را بیان می‌کند و بر این اساس، مانع افزایش شرّ شدن که می‌تواند در قالب ناتوان‌سازی یا بازدارندگی صورت گیرد، خیر عمومی را تضمین کند و دست‌کم مانع کم‌تر شدن احساس لذت و خوشی عموم شود.

۲.۱. توجیه کیفر برپایه‌ی بازپروری و بازدارندگی عام و خاص

از نظر بکار یا هدف کیفر جز آن نیست که بزهکار را از زیان رساندن دوباره به شهروندان باز دارد و دیگران را از پیروی در این راه بازگرداند. (Beccaria, 2021: 67) بازدارندگی عام، در اثر مشاهده‌ی کیفر محکوم‌علیه توسط شهروندان می‌تواند محقق شود و بزهکاران بالقوه را دچار هراس کند تا آنان با هزینه‌فایده‌ی جرم و کیفر، از تصمیم خود بر ارتکاب جرم منصرف شوند و بر این اساس، در کنار تأکید بر اجرای کیفر، دولت وظیفه می‌یابد که با بهره‌گیری از شیوه‌های مختلف و به‌ویژه در رسانه‌ها بر اهمیت وجود کیفر در اثرگذاری کیفر تبلیغ نماید و در همین راستا، گاه کیفرها، به صورت آشکار اجرا می‌شوند. از دیگر رویکردهای پیامدگرایانه در توجیه کیفر، تأکید بر اصلاح و بازپروری مرتکب از طریق ابزار کیفری است. از نظر سنکا، هدف کیفر، اصلاح بزهکار، اخطار به دیگران یا فراهم‌آوردن امنیت بیشتر برای باقی مردم با امحای بزهکاران است. (Kelly, 2019: 128) اصلاح مرتکب در وهله‌ی اول در قالب ایجاد تنبه صورت می‌پذیرد و این نیز، بر مبنای کارکرد آموزشی و تعلیم اخلاقی کیفر بوده و «آن نیز بازگشت مرتکب به جامعه و ارزش‌های آن است.» (Marshall, 2001: 99) بر این اساس، نقش تنبیهی کیفر، در قالب کارکرد اصلاحی آن مورد توجه قرار می‌گیرد و اینجاست که پیامدگرایی، به توجیه استفاده از ابزار شرّ برای اهداف خوب، بیشتر توجه و تأکید دارد. ناتوان‌سازی مرتکب و نیز توجه به مجازات به‌عنوان راهکاری برای جبران خسارت، از دیگر مبانی توجیهی اجرای کیفر در این نظریه است. همچنین کیفر یک نوع اعلام هم‌دردی و همراهی با بزه‌دیده است^۱ و نقش کیفر، اعلام همبستگی با قربانی است. (Tadros, 2011: 2-3; R.p.Kaufman, 2013: 190) کیفر نیز، هزینه‌ای است که بایستی محکوم‌علیه به خاطر بازدارندگی دیگران پرداخت کند و به دیگر سخن، در این حالت، عمل ارتكابی سزاوار آن میزان یا آن نوع از کیفر نیست؛ بلکه محکوم‌علیه، ابزاری برای تحقق هدف دیگری است و نتیجه‌ی کیفردهی نیز در این حالت، ایجاد هراس در میان آندسته از اشخاصی است که تمایل به ارتکاب بزه دارند.

۱. کیفردهی یکی از راه‌هایی است که به بزه‌دیده و خانواده‌ی او می‌گوییم: «تو تنها نیستی، ما در کنار تو و در مقابل مجرم هستیم.» (Fletcher in Jandaghi, 2018: 522)

۳.۱. کیفردهی و احساس تحقق عدالت

ایجاد احساس تحقق عدالت در میان مردم از دیگر کارکردهای کیفر است که می‌تواند موجب توجیه اعمال کیفر شود؛ چه این که با اجرای کیفر، عدالت‌خواهی اجتماعی تقویت می‌شود. این امر را «باید شناسایی حق واقعی کیفر برای انسان‌ها تلقی کرد که بر نیاز عدالت‌خواهی استوار است.» (Pradel, 2021: 23) این مهم نیز مبتنی بر این امر است که «هدف حقوق کیفری، تعلق پاسخی به مرتکب جرم باشد که سزاوار عمل اوست.» (Robinson, 2006: 29) نکته‌ای که باید در نظر داشت تفاوت عدالت مکافات‌گرایانه و عدالت پیامدگرایانه است؛ در رویکرد اخیر، اجرای کیفری، افکار عمومی از جهت تحقق عدالت رضایت دارند و این رضایتمندی مورد توجه است. در حالی که در عدالت مکافات‌گرایانه، نگاه مردم مورد توجه نیست، بلکه عدالت چون مفهومی ذات‌انگار تحلیل می‌شود. در نگاه پیامدگرایانه، کیفردهی نوعی توجه به احساسات و افکار عمومی در تحقق عدالت نیز هست؛ از منظر مکافات‌گرایانه، صرف کیفر دادن و سرزنش کردن مرتکب، امری عادلانه تلقی می‌شود، اما در رویکرد پیامدگرا، پاسخ دادن به ندای احساسات عادلانه‌ی مردم مورد توجه است.

۲. پیامدگرایی و مسأله‌ی اخلاقی توجیه کیفر

باتوجه به مدعاهای پیامدگرایی، نقد آن هم در مورد امکان اخلاقی استفاده از ابزار بد برای هدف خوب - به فرض اثبات خوبی آن هدف - و هم چگونگی اثرگذاری این ابزار در تحقق هدف خوب خواهد بود.

۲.۱. دشواری توجیه استفاده از ابزار بد بر اساس اهداف خوب

پیامدگرایان بر کارکرد کیفر تأکید کرده و امکان اخلاقی توجیه ماهیت آن را کمتر مورد توجه قرار داده‌اند. بر این اساس، به بررسی مبانی استدلالی توجیه پیامدگرایانه‌ی کیفر پرداخته خواهد شد.

۲.۱.۱. ماهیت کیفر و عدم توجیه آن در نظریه‌ی پیامدگرایی

در خوانشی پیامدگرایانه، کیفر یک صدمه است؛ کسی که آن را طراحی کرده، آنکه آن را وضع می‌کند، به آن حکم می‌دهد و آنکه آن را اجرا می‌کند، می‌داند صدمه‌ای را بر جسم و روان فرد محکوم به کیفر وارد می‌کند؛ اما اعمال آن را بر اساس هدف خوب (=انگیزه‌ی شرافتمندانه) توجیه می‌کند. در کنار این باید در نظر داشت «دولت‌ها و نیروهای سیاسی، مجازات را عرصه‌ی مفیدی برای انجام فعالیت‌های ایدئولوژیکی یافته‌اند.» (Garland in Mousavi Mojab & Mohhzab, 2019: 156) بر این اساس، علاوه بر ماهیت کیفرها در درد و رنج‌رساندن، در بیشتر موارد، در خدمت اهداف سیاسی قرار می‌گیرند و کارکردی دیگر می‌یابد.

همان‌گونه که پیداست ما در موارد غیر حقوق جنایی، اعمال کیفر، تنبیه، درد و رنج و خشونت را بر دیگری امری درست و موجه نمی‌دانیم و برخلاف تأکید بر ممنوعیت به‌کارگیری خشونت جسمانی یا روانی در امر آموزش یا پرورش، «نظام کیفری گسترش پیدا کرده است.» (Fassin, 2018: 27) آنچه سبب اعلام ممنوعیت خشونت در امر آموزش شده است که خشونت به صورتی کاملاً آشکار در نیل به اهداف آموزشی-اصلاحی ناکارآمد است و از طرف دیگر، ما حق نداریم به موجود دارای ادراک و احساس، درد و رنج وارد کنیم و در برابر هر نوع کیفردهی، حق فرد بر کیفر نشدن قرار می‌گیرد. این حق، بیانگر وجه سلبی حقوق و آزادی‌های فردی است که به اشخاص در برابر دخالت، امنیت روانی می‌بخشد و آنان را از هر نوع تحمل درد و رنج مصون می‌دارد. بر این اساس، مسأله‌ی اساسی فراروی پیامدگرایی، چگونگی توجیه «رنج‌دادن^۱ است و نه کیفر.» (Beman in Duff, 2011: 438) چراکه کیفر، یکی از مصادیق درد و رنج است. یکی از وظایف اولیه‌ی^۲ ما که پیامدگرایی نیز آن را می‌پذیرد؛ ممنوعیت ایراد درد و

1. suffering

۲. برخی از وظایف اولیه عبارت است از موردی «که فرد بر اساس عمل قبلی خود باید آن را انجام دهد؛ چون تعهد به انجام یک کار، یا اعمالی که بر اساس خطای پیشین فرد، باید آن را جبران خسارت کند یا برخی اعمال که بر اساس خدماتی که توسط فرد برای دیگران ارائه شده، باید انجام شود.» (Shafer-Landau, 2019: 132)

رنج به دیگر انسان‌ها و حتی دیگر موجودات دارای ادراک و احساس است و از این‌رو، اگر بخواهیم در رویکردی پیامدگرایانه به توجیه اعمال درد و رنج پردازیم باید موضوع را از دریچه مصلحت فرد یا خیر عمومی تحلیل کنیم و در هر دو صورت، ما با این مسأله روبرو هستیم که در دیدگاه پیامدگرایی، وظیفه یا حق اخلاقی مطلق وجود ندارد و بلکه موضوع، هم نسبی و هم دارای استثنای متعدد است. پیامدگرایی، برای آنکه به توجیه کاربرد کیفر با وجود ماهیت رنج‌آور آن بپردازد، ما را به شهود اخلاقی خود در مورد چگونگی انتخاب اعمال ارجاع می‌دهد و این‌که ما بسیاری از کارها را بر اساس منفعت و پیامد خوب آن انتخاب می‌کنیم؛ اما باید گفت از این گزاره توصیفی که هر فردی در پی شادی و فایده خود است، نمی‌توان به گزاره‌ای تجویزی در باب خوب بودن این‌که هرکس دنبال فایده و منفعت خودش باشد یا این‌که باید در پی نیل به شادی و فایده خود باشد، رسید و از گزاره اخیر به این نتیجه نائل شد که تحقق خوشی خوب است؛ گاه لذت و خوشی‌ای برای فرد یا عده‌ای به وجود می‌آید، ولی برای دیگران درد و رنج را در پی دارد و بر این اساس نمی‌توان «ترجیحات غیرعقلانی یا غیراجتماعی مردم را» (Harsani, 1985: 116) به نام تضمین فایده و منفعت فرد مورد تأیید قرار داد و در این صورت، اگر صرف شادی، لذت، منفعت بدون توجه به قواعد اولیه اخلاقی شهودی مورد تأیید قرار گیرد، شادی و خوشی جمعی، در موارد متعدد با خدشه روبرو خواهد شد.

در کنار این، شادی و خوشی عموم، اگر منجر به درد و رنج برای فرد شود، حتی اگر حق فرد را نقض نکرده باشد، آن‌را مورد توجه قرار نداده است. در عین حال «بسیاری از ما قویاً ترجیح می‌دهیم در جامعه‌ای زندگی کنیم که کدهای اخلاقی آن، حمایت‌های مشخصی به حق‌های فرد بدهد و اجازه نقض این حق‌ها را ندهد، مگر در موارد نادر.» (Harsani, 1985: 118) در همین ارتباط باید گفت مبنای حق‌های بنیادین انسان نیز از همین امر ریشه می‌گیرد که فرد را در برابر استثنای متعدد حمایت می‌کند.^۱ همچنین باید در نظر داشت در تعارض میان وظایف اخلاقی چون بخشش و گذشت با اجرای کیفر، باید این موضوع که کدام‌یک در درازمدت به نفع جامعه است مورد توجه قرار گیرد.

در راستای حل تعارض فوق بیان شده است اخلاق فایده‌گرا، برخلاف نظام کیفری فایده‌گرا، برای تقلیل یک شرّ به شرّ دیگری متوسل نمی‌شود. (Farahbakhsh, 2013: 296) بر این اساس، در سامانه اخلاق فایده‌گرا، توسل به کیفر، دارای مشروعیت اخلاقی نیست، اما در نظام کیفری فایده‌گرا، بر اساس ضرورت و به صورت استثنائی مجبور هستیم به آن دست یازیم و اگر این‌گونه باشد، توجیه اخلاقی کیفر و مشروعیت اخلاقی نظام عدالت کیفری محل تأمل است. این مهم نیز بدان علت قابل طرح است که هدف خوب، توجیه‌کننده‌ی استفاده از ابزار نیست و بلکه هم هدف و هم ابزار باید درست بوده، به شیوه‌ی درستی کسب شده و به‌کار گرفته شوند. در راستای تأکید بر تفکیک ماهیت و کارکرد کیفر «باید میان ماهیت کیفر و اهداف یا بنیان‌های آن تفکیک قایل شد.» (Fletcher, 2000: 409) پیامدگرایان، بر کارکرد کیفر توجه دارند، در حالی‌که مسأله‌ی اساسی در کیفر، توجیه ماهیت مبتنی ایراد درد و رنج آن است. کیفر دادن را نمی‌توان از نظر اخلاقی توجیه کرد؛ چراکه «اساساً تباہ‌کننده‌ی (روح و روان فرد) است.» (Zaimmerman, 2011: 16)

آنچه کیفر دادن را به واکنشی غیرقابل توجیه تبدیل می‌کند این است که کیفر، ایراد صدمه بر دیگری است و ایراد این صدمه همراه با قصد است؛ هم قصد در طراحی دردآورانه‌ی آن و هم قصد در اجرای آن و ایراد صدمه با انگیزه‌ی خیرخواهانه‌ی مبتنی بر بازپروری، موجب موجه‌نمودن ماهیت کیفر نمی‌شود؛ همچنان‌که استفاده از شکنجه برای اثبات جرم ممنوع است؛ چه این‌که هدف خوب، نمی‌تواند توجیه استفاده از ابزار بد را موجب شود. استدلال اساسی در برابر توجیه کیفر این است که «یک فرض [اساسی و

۱. در این ارتباط، فایده‌گرایی قاعده‌نگر متفاوت از خوانش عمل‌نگر بوده و در رویکرد اول، «یک عمل درست است، اگر و تنها اگر، توسط قاعده‌ای که خود آن قاعده عضوی از مجموعه‌ای از مقررات باشد که پذیرش آنها منجر به فایده بیشتر برای جامعه در مقایسه با هر گزینه موجود می‌شود، باشد.» (Pojman and Fieser, 2017: 106) در فایده‌گرایی قاعده‌نگر، اگر قاعده اخلاقی ممنوعیت درد رساندن باشد، در این صورت استثنایدار نیست. از این جهت، تمایز میان فایده‌گرایی عمل‌نگر و قاعده‌نگر، در جهت ایجاد تضمینی است که رویکرد قاعده‌نگر در ممنوعیت یا کم‌کردن استثنای‌های وارد بر قواعد اخلاقی دارد. با این وصف، جان استوارت میل خروج از قاعده را به موارد استثنائی محدود کرده و بیان از آن دارد در جدال میان فایده‌ها باید حدود و ثغور منطقه‌ای را مشخص کرد که این یا آن فایده، حائز اقلیت و برتری است. (Mill, 2009: 83-84)

بنیادین در اخلاق] داریم که ایراد صدمه به دیگری نارواست و مجازات نیز در برگیرنده‌ی ایراد عمدی صدمه است. (Rebuck, 2011: 75) و چون، کیفر ایراد عمدی درد و رنج بر دیگریست- با هر انگیزه‌ی مثبتی- توجیه آن جز از منظر توجیه وسیله بر مبنای هدف امکان‌پذیر نیست. توجیه استفاده از ابزار نادرست، بر اساس انگیزه‌ی خیرخواهانه‌ی غایت‌نگرانه، کارکرد آموزشی- اجتماعی نیز دارد و «وخیم‌تر از اهمیتی که به جرم و سرزنش فرد [در نظام عدالت کیفری] داده شده است، مشروعیتی است [که در برخی نظریه‌ها و نیز قوانین جنایی] به [ایراد] درد داده شده است.» (Christie, 1981: 46) در واقع، با صورت قانونی بخشیدن به کیفر، درد و رنج دیگران، کم‌کم به امری معمول تبدیل می‌شود و تصویری قانونی و مشروع از آن ایجاد می‌شود؛ این که به جای آنکه بگوییم، انسانی درد و رنج می‌کشد، تبدیل می‌شود به آنکه محکومی تحمل کیفر می‌کند. همچنین، نباید وظیفه جامعه- خود را محدود به تضمین خیر عمومی کرد و بلکه باید این موضوع که وظیفه ما در قبال مرتکب، وظیفه ما نسبت به بزه‌دیده و تکلیف ما در برابر جامعه، در یک ارتباط رفت و برگشتی مورد توجه قرار داد.

۲.۱.۲. هدف خوب و ابزار بد؛ مسأله‌ی اخلاقی توجیه ابزار بر اساس هدف

یکی از انتقادات قابل طرح در مورد نظریه‌ی سودانگاری آن است که «مشکل تفکر فایده‌گرا در ماهیت چارچوب مقوله‌ای اهداف و ابزار نهفته است که در آن، هر هدف بدست آمده بلافاصله به ابزار نیل به هدف جدید، بدل می‌شود؛^۱ اما باید از فایده‌گرایان پرسید که فایده‌ی خود فایده چیست؟» (Arendt, 2022: 110) به همین جهت، در میانه‌ی بحث از آزادی، حق فرد، استقلال و حوزه‌ی خصوصی او و تعامل آن با امنیت، خیر عمومی و چگونگی تنظیم بخشی این تعامل، آنان خوشبختی یا شادی را هدف می‌دانند، اما «ممکن است [این امر] در سایه‌ی سلطه و استبداد به دست آید و برای تأمین شادی دیگران، نیازی به جلب توافق آن‌ها نباشد. بدین سان دولتی که خود را ضامن بهروزی و رفاه مردم می‌داند، ممکن است در عین حال، دولتی تک‌ذهنی، سلطه‌گر و غیر عقلانی باشد.» (Nobahar, 2008: 92) بر این اساس، در برابر توجیه کیفر بر اساس نیل به شادی و رضایتمندی یا خیر عمومی، بحث از حق فرد بر کیفر نشدن مطرح است.^۲

فایده‌گرایان برای این که به توجیه استفاده از کیفر- ابزار بد- در راستای نیل به هدف خوب- مصلحت فرد یا خیر عمومی- بپردازند، به قاعده‌ی تأمین بیشترین میزان شادی یا خوشی برای بیشترین تعداد از اعضای جامعه یا مردم توسل می‌جویند. مسأله اساسی فراروی این استدلال، در چگونگی سنجش و معیار شادی و بیشترین میزان آن و همچنین بیشترین تعداد از مردم است؛ چراکه در این گزاره، «دو مورد «بیشترین» وجود دارد؛ بیشترین شادی و بیشترین تعداد. [همان گونه که پیداست در هر گزاره‌ای اگر] دو متغیر وجود داشته باشد، ما با مسأله‌ی چگونگی تعیین این که کدام متغیر را در حالت تعارض در اولویت قرار دهیم، روبرو هستیم. به عنوان مثال، اگر ما هزار دلار به عنوان جایزه به کسی بدهیم که بیشترین فاصله را در کمترین زمان طی کند و سه شخص به نام الف، ب و ج در آن شرکت کنند. الف ۵ مایل را در ۳۱ دقیقه، ب ۷ مایل را در ۵۰ دقیقه و ج ۱ مایل را در ۶ دقیقه طی کند. به چه کسی باید جایزه را اعطا کرد؟ شخص ب، بیشترین فاصله را طی کرده و یکی از دو متغیر را دارد، اما ج متغیر دوم را که کمترین زمان است، دارد. از یک طرف ما دل مشغول [بیشترین] شادی و از طرف دیگر، دل‌نگران بیشترین تعداد هستیم؛ باید در حقیقت بیشتر دغدغه‌ی شادی را داشته باشیم یا بیشترین تعداد را؟ از طرف دیگر ما در مورد شادی چه کسانی صحبت می‌کنیم، همه آنانی که لذت و درد را تجربه می‌کنند یا تمامی انسان‌ها یا تمامی موجودات عاقل. از دیگر سوی، چگونه می‌توان شادی را اندازه‌گیری کرد و چگونه می‌توان مقایسه‌ای بین فردی از آن در میان افراد مختلف داشت.» (Pojman and Fieser, 2017: 101-102)

۱. در همین ارتباط بیان شده است: فایده‌گرایی به خاطر موضع منحصر آ آینده‌نگرانه‌ی خود نمی‌تواند محدودیت معقولی را بر مجازات افراد خاص قرار دهد. (Goldman, 1982: 58)

۲. پیامدگرایی مدام از ما می‌خواهد از منظر غیرشخصی به زندگی نگاه کنیم؛ در حالی که هیچ فاعل اخلاقی نمی‌تواند زندگی خودش را این گونه مشاهده کند. پیامدگرایی، کمتر به این مسأله که هر شخص، زندگی مستقل و یکتای خود را دارد، توجه دارد. (Mulgan, 2005: 15-17)

بر این اساس، جدای از مفهوم‌شناسی مردم و چگونگی تعیین گستره‌ی مصداقی آن در یک جامعه‌ی خاص (شرایط زمانی و مکان-سرزمینی آن)، چگونگی کمی‌کردن امر ذهنی و چگونگی اثبات رابطه‌ی میان آنها، فراروی پیامدگرایی است. در عین حال، در امور کیفی چون شادی، ما با مسأله‌ی نسبی‌بودن و در حال تحول‌بودن و چگونگی اندازه‌گیری آن روبرو هستیم.

در توجیه کیفر بر مبنای بازدارندگی، «بزهکار صرفاً ابزاری برای فایده و انتفاع دیگران است و خود فرد مهم نیست.» (Shaw, 1910: 101) توجیه کیفر بر پایه‌ی بازدارندگی عام، محکوم‌علیه را به ابزاری برای تحقق یک هدف دیگر تبدیل می‌کند و فقط در صورتی می‌شود در قالب این نظریه «کیفر را موجه ساخت که شخص، این اصل [در واقع این اصل‌نما و نه اصل به معنای حقوقی آن] را که هدف، وسیله را توجیه می‌کند، بپذیرد و این اصل را تنها در صورتی می‌توان پذیرفت که ثمربخش بودن یک اقدام، هدف و غایت مطلق در نظر گرفته شود.» (Camus, b 2020: 63) از منظری پیامدگرایانه، کیفر محکوم‌علیه، هزینه‌ی خوشبختی عموم جامعه فرض شده است و «آنان می‌گویند این بهایی است که معدودی عذاب‌دیده باید بپردازند تا سعادت بقیه‌ی جامعه تضمین شود. یعنی امنیت و آسایش اکثریت مردم با همین عذاب و هراس حاصل می‌شود.» (Dorfman, 2006: 214) تأکید بر خیر عمومی در موارد متعددی می‌تواند به صدمه به حقوق و آزادی‌های فردی بینجامد و باید موازنه‌ی میان خیر عمومی و حق فرد را در نظر داشت.

در کنار این موارد باید گفت ایده بازدارندگی مبتنی بر این است که مرتکب انتخاب‌گر است و در تصمیم‌گیری و انتخاب و انجام، هزینه فایده را لحاظ می‌کند. این ایده، مرتکب را دارای آزادی اراده و انتخاب دانسته و نقش ساختارهای اجتماعی جبرآلود و محیط را در نظر نمی‌گیرد. در کنار این باید در نظر داشت بیشتر جرایم به صورت آنی رخ می‌دهند و در این صورت، صحبت از بازدارندگی عام برای آنکه قصد بر ارتکاب جرم ندارد یا حالت خطرناکی نیز در او وجود ندارد، بسیار محل تردید است. همچنین استفاده از ابزار کیفری، در مورد جرایم غیر عمد که فرد هیچ قصدی در جهت نقض قانون کیفری و ارتکاب جرم ندارد با تردیدهای بیشتری همراه است. علاوه بر این، پیامدگرایی، به نوعی منجر به شیوه‌هایی از پدرسالاری و اخلاق‌گرایی کیفر خواهد شد و «مجازات، پدرسالارانه است اگر بخواهد با محدود کردن آزادی مجرم در برابر اراده‌اش تلاش کند که سودی را به او منتقل کند.» (Shaffer-Landau, 1991: 189) اگر خواست افکار عمومی حد و مرزی نداشته باشد، حقوق بنیادین فرد در معرض تهدید خواهد بود؛ چه اینکه حقوق بشر، اصولاً حقوق محدودکننده‌ی قدرت است در جهت تضمین آزادی‌های فردی و حمایت از حیات و «حاکمیت مردم نیز باید در حدود خود بماند و پای از حد و مرزهای خود فراتر نگذارد و قدرت نامحدود مردم نیز مانند هر قدرت نامحدودی می‌تواند به استبداد بینجامد.» (Constant, 2023: 14-16) تأکید بر بازدارندگی می‌تواند منجر به کیفرهای شدید و گاه غیرانسانی شود-البته کیفر در اساس انسانی نیست- و همچنین برخلاف اصل حداقلی بودن کیفر، افراط در کیفرگذاری را به نام خیر عمومی در پی داشته باشد.

۲.۲. مثبت‌های کاذب در اثرگذاری کیفر بر بازپروری و بازدارندگی

چگونگی اثبات رابطه‌ی میان کیفردهی و آثار آن، یکی از مسائل جدی فراروی پیامدگرایی است؛ چه این‌که اثبات اثرگذاری کیفر باید مبتنی بر داده‌ای عینی و بین‌الذهانی باشد و در غیر این صورت، آنچه بر اساس شهود شخصی، نهادی-قضایی قرار می‌گیرد و آنچه ادعا می‌شود، قابلیت نفی یا اثبات را ندارد و می‌تواند یک مثبت دروغین قلمداد گردد. پیامدگرایی باید اثبات کند، کیفر یگانه ابزاری است که بر کاهش وقوع جرم مؤثر است و بر دیگر ابزارها اولویت دارد. مثبت‌های کاذب، بدون این‌که خود را مقید به چهارچوب استدلال اثباتی عینی بین‌الذهانی نماید یا متکی بر آمارهای دقیق توجیه شود، به امور کلی و انتزاعی استناد می‌کند و افسانه یا افسانه‌هایی را در مورد جایگاه قانون کیفری موجب می‌شود؛ اما در حقیقت، جامعه، بدون قانون کیفری چگونه خواهد بود؟ مثبت‌های کاذب دیدگاهی انتزاعی در مورد کارکرد کیفر را موجب شده و «مانع شکل‌گیری گفتمان عقلانی راجع به وضعیت زندان‌ها و ارزیابی منصفانه‌ی مردم می‌شوند.» (Ross & C. Richards, 2019: 74)

این افسانه‌ها در قالب اقتصاد سیاسی کیفر قابل بررسی است و از طرق مختلف چه به صورت مستقیم و غیر مستقیم، تصور جامعه‌ی بدون کیفر را ناممکن جلوه می‌دهند. افسانه‌های راجع به اثرگذاری کیفر از «الگوهای تکرارشونده پیروی می‌کنند. این الگوها امکان تمرکز و جلب توجه بسیار بر تعداد اندکی وقایع مجرمانه‌ی نادر یا مسائلی از این دست فراهم می‌کنند» (Ross & C. 2019: 74) این افسانه‌ها، با بزرگ‌نمایی امنیت جامعه در برابر آزادی فرد، مسئولیت ارتکاب جرم را برعهده‌ی فرد می‌گذارند و محکوم‌علیه را فردی مخالف ارزش‌های اجتماعی جلوه داده، بدون این که به نقش بسیار مؤثر ساختارهای اجتماعی، نبود فرصت‌های برابر اقتصادی، اجتماعی و آموزشی و سیاسی در وقوع جرم بپردازند. به همین جهت، بیشترین تردید در مورد کیفر، در جوامعی است که روابط اجتماعی بر اساس ساختارهای غیرعادلانه بنا شده است؛ چه این که ارتکاب جرم، در هر حال و در بیشتر موارد، معلول شرایط است و به تعبیری هر جامعه‌ای بزهکاران خاص خود را دارد. هم‌چنان که بیان شده است «آنچه رفتار را شکل می‌دهد، محیط جاری است و آنچه در زندان اتفاق می‌افتد، دارای تأثیرات اندکی بر آن چیزی است که بعد از آزادی روی می‌دهد» (Maguire, Morgan & Rayner, 2021: 3133)

این که کدام کیفر و چه میزان از آن بازدارنده یا بازپرورنده است در صورتی خواهد بود که نسبت به یک شخص خاص در شرایط معین اعمال شود و اثر آن با در نظر داشت دیگر ابزارها سنجیده شود و در عین حال، نتایج آن راهکار، قابل تعمیم نمی‌باشد؛ چراکه اعمال کیفر در یک وضعیت ثابت و ایستا نیست و بلکه در پیوند با یک انسانِ مدام در حال تغییر و دگرگونی درونی و برونی و تأثیرگذار و تأثیرپذیر اجرا می‌شود. رفتار انسان، در اثر یک عامل، به تنهایی شکل نگرفته و تغییر نمی‌یابد؛ چراکه رفتار انسانی هم فرآورده‌ی عوامل متعدد و هم علت بر وضعیت‌های دیگر و شرایط پیرامونی است. اثر کیفر باید در یک جامعه‌ی خاص و در یک زمان خاص و نسبت به دسته‌ای از مرتکبان بالقوه مورد سنجش قرار گیرد تا مشخص شود چه تعداد به علت این کیفر، از تصمیم به ارتکاب جرم منصرف شده‌اند؛ چه این که میان اثبات رابطه‌ی علی میان کیفر و کاهش ارتکاب و صرف هم‌زمانی یا پیوند، تفاوت وجود دارد. در کنار این، آنانی که مرتکب جرم می‌شوند و از جرم‌بودن عمل خود آگاهی دارند،^۲ کیفر کارایی خود را از دست داده است و «ارتکاب هر جرم، یعنی اینکه بازدارندگی اثربخشی خود را از دست می‌دهد» (Zaimmerman, 2011: 54)

تجربه‌ی جوامع بر عدم اثرگذاری کیفرها در کم کردن و پیشگیری از جرم تأکید دارد و حتی در مورد اجرای کیفرهای شدید چون اعدام «تجربه‌ی کشورهای لغوکننده‌ی این مجازات نشان می‌دهد که بر شمار بزهکاران پس از الغای اعدام افزون نشده است» (Rostami, 2019: 324) در حالی که در بسیاری از کشورها که از اعمالی جرم‌زدایی کرده یا کیفر آنها را تغییر داده یا آن را در قلمرو حقوق خصوصی قرار داده‌اند یا در چهارچوب عدالت ترمیمی قرار گرفته است، این گونه نبوده است که صدمه به حقوق و آزادی‌ها بیشتر شده باشد.^۳

اگر آموزش هدف باشد باید توانایی و قابلیت ابزار برای آموزش و نیز شرایط آموزش و آموزش‌گیرنده و آموزش‌دهنده مورد توجه قرار گیرد. کیفر نه احتمالاً و بلکه به قطع، نمی‌تواند خصوصیت آموزشی داشته باشد و در صورتی می‌توان این ابزارها را ارزیابی کرد که در شرایط برابر هر دو ابزار اعمال شوند و آثار آنها سنجیده شود و بعد بتوان گفت ابزار کیفری اثر آموزشی بیشتری داشته است. آنچه در مطالعات مختلف در مورد آثار کیفرها بر بازدارندگی بررسی شده است به این نتیجه ختم شده است که «نمی‌توان اثبات کرد در یک موقعیت خاص، فردی نقشه کشیده و تصمیم گرفته باشد که دیگری را به قتل برساند، اما به این علت که مجازات آن

۱. در همین ارتباط باید گفت همواره باید در اعمال کیفر توسط دولت‌ها باید همواره تردید کرد؛ زیرا «نظام تنبیهی را باید در نوعی اقتصاد سیاسی بدن جا داد؛ حتی اگر نظام‌های تنبیهی به مجازات‌هایی خشن یا خونین متوسل نشوند، حتا هنگامی که از روش‌هایی ملایم که حبس یا اصلاح می‌کند استفاده کنند، باز همواره بدن هدف است؛ بدن و نیروهایش، و فایده‌مندی و مطیع بودن و توزیع و فرمانبری این نیروها» (Foucault, 2023: 37)

۲. در صورتی که آگاهی نداشته باشند، کیفر دادن آنها غیر موجه است؛ چراکه یکی از ارکان مسئولیت جنایی، آگاهی به قانون و موضوع و آگاهی به ماهیت عملی است که شخص می‌خواهد انجام دهد.

۳. در همین راستا باید گفت، استفاده از کیفر، در مورد اعمالی که جنبه‌ی خصوصی دارند و به عنوان جرایم قابل گذشت شناخته می‌شوند، بیشتر مورد نقد خواهد بود.

عمل، اعدام است، از انجام آن منصرف شده باشد.» (Toth, 2020: 15) بر این اساس، نقش کیفر شدید در کاهش ارتکاب یا مانع ازدیاد آمار جنایی شدن، با ابهام روبه‌رو است. گاه یک عامل در یک لحظه از زمان می‌تواند تأثیراتی شگرف داشته باشد که در موقعیتی دیگر چنین نباشد. «یافته‌ها و فراتحلیل‌های مرتبط با اثربخشی کیفر حبس، بیانگر عدم قطعیت اساسی در مورد نقش حبس در تکرار جرم است.»^۱ (Mitchell and others, 2017: 576)

در همین ارتباط بیان شده است بر اساس آمارهای موجود، در کشورهایی که اعدام را عداد کیفرهای خود خارج کردند، «هیچ جایی الغای اعدام افزایش نرخ آدمکشی یا هیچ تأثیر سوء چشمگیر دیگری در پی نداشت.»^۲ (Koestler & Camus, 2022: 106) یافته‌های برخی پژوهش‌های کمی میدانی در مورد اثر بازدارنده کیفر حبس - به‌ویژه حبس‌های طولانی‌مدت - بر محکوم‌علیه حاکی از آن است که «زندانیان به طور متوسط حافظه‌ای خنثی در مورد شدت حبس دارند. با این حال، زندانیان از نظر انزجار جمع‌آوری‌شده به‌طور قابل‌توجهی متفاوت هستند.» (Raaijmakers and others, 2016: 16)

به عبارتی اثر بازدارنده کیفر در حبس و به‌ویژه در حبس‌های طولانی کم می‌شود و در عین حال، انزجار آن نسبت به پیرامون بیشتر شده است.^۳ در کنار این، یافته‌ها نشان می‌دهد که محکومانی که «به جای مجازات‌های جایگزین [یا جایگزین‌های کیفر] به حبس محکوم می‌شوند، به همان اندازه، اگر نه بیشتر احتمال دارد در فعالیت‌های مجرمانه آینده شرکت کنند. همچنین، یافته‌ها نشان می‌دهد که حبس‌های بلندمدت نیز همان‌طور تأثیر [بر بازدارندگی] ندارند. علاوه بر این، تحقیقات نشان می‌دهد که شرایط سخت‌تر حبس، رفتار توهین‌آمیز پس از آزادی را کاهش نمی‌دهد.» (Raaijmakers and others, 2016: 4) این یافته‌ها بر نقش اساسی ساختارها در بروز پدیده مجرمانه تأکید داشته و حتی در مورد برخی جرایم قراردادی، چون جرم فرار مالیاتی، بیان شده است «آنچه می‌تواند عامل بازدارنده باشد، کاهش میزان مالیات است؛ حساسی و جریمه‌ی مالیاتی تأثیر قابل‌توجهی در این جرم ندارد.» (Muh and others, 2019: 109) بر این اساس، گاه میزان کیفر و شدت آن، خود بر تحقق برخی جرایم اثر دارد و نه تنها آمار ارتکاب آن را کم نمی‌کند، بلکه در افزایش تعداد ارتکاب نقش دارد و در همین راستا باید گفت بحث از جایگزین‌های کیفر و نه کیفرهای جایگزین، خود نشان از عدم موفقیت و یا شکست ایده اثرگذاری کیفر و به‌ویژه کیفر حبس بر بازدارندگی و بازپروری است.

علاوه بر توجیه کیفر به صورت عام، هر کیفر باید به صورت خاص و «بر اساس هدف [اختصاصی] آن توجیه شود.» (Altman, 2021: 42) بر این اساس، در هر مورد، موضوعی که موجب می‌شود ما به خاطر آن کیفر دهیم، مشخص شود و بر این اساس، علاوه بر تردید در مورد کیفرگذاری، تردیدهای جدی‌تر در مورد کیفردهی وجود دارد؛ به عنوان مثال، اگر پدری فرزندش را به قتل برساند، قاضی باید به این پرسش پاسخ دهد که چگونه و بر اساس چه معیارهایی به این نتیجه رسیده است که کیفردهی این شخص، هم موجب بازپروری او و هم بر بازدارندگی دیگر پدران از قتل فرزندانشان اثر خواهد داشت و در واقعیت جامعه، چه تعداد از پدران وجود دارند که به این علت چون مجازات می‌شوند، مرتکب قتل فرزندشان نشده‌اند. پیامدگرایی برای حل این مسأله بر پیوند میان خطر کیفر شدن و هزینه-فایده‌ی ارتکاب جرم با تصمیم به ارتکاب آن تأکید دارد؛ این در حالی‌ست «شواهدی در این ارتباط وجود ندارد» (Slepicka, 2022: 7) و یا دست‌کم می‌توان گفت آن میزان از دلایلی که عبور از حقوق فرد بر کیفر نشدن را توجیه کند، در این مورد وجود ندارد. در کنار این، حتی اگر تأثیر بازدارنده‌ی یک کیفر، «در یک جامعه [نسبت به بزه معین، شخص

۱. در مطالعات جامعه‌شناختی، هیچ رابطه‌ی معنادار یا حتی آماری، میان کیفر و ادراک از مجازات [و به تبع اثر ذهنی آن] اثبات نشده است.» (Mixon and Barnes, 2018: 22) با این وجود، بیان شده است خطر دستگیری و محکومیت تأثیر بیشتری بر ارتکاب جرم دارد تا شدت کیفر. (J.G.Bun and others, 2020: 2329)

۲. یافته‌های برخی مطالعات که در دو سال اخیر انجام شده است نشان می‌دهد «شواهدی دال بر اثربخشی بیشتر ضمانت‌اجراهای شدیدتر نسبت به ضمانت‌اجرای خفیف‌تر در بازدارندگی خاص وجود ندارد.» (Yasrebi-de Kom and others, 2023: 22)

۳. در برخی پژوهش‌ها بیان شده است در مجموع، نتایج هیچ نشانه‌ای از اینکه آیا تجربه‌ی حبس باعث افزایش یا کاهش میزان تکرار جرم می‌شود ارائه نمی‌کند. (Nagin and Snodgrass, 2013: 24)

مشخص و در شرایط خاص^۱ به اثبات رسیده باشد، باید [اثر آن] در جامعه‌ی دیگر بررسی شود» (Grolleau and others, 2024: 13) و حتی نمی‌توان آن را به موردی دیگر در همان جامعه تعمیم داد. همچنین، باید گفت ایده اثربخشی کیفر بر بازدارندگی و بازپروری، بر رویکردی مکانیکی از اعمال و رفتارهای انسان متکی است و گویی رفتار انسان در یک فرایند خاص تک‌خطی و تک‌عاملی و به یک شیوه و در یک قالب خاص شکل می‌گیرد و با کم کردن یا افزایش یک عامل، سرنوشت او تغییر می‌یابد؛ این در حالی است که داده‌های میان‌رشته‌ای چنین فرضی را مردود اعلام می‌کند. در کنار این، اگر بر اثر یک کیفر تأکید می‌شود، باید «این اثربخشی در مقایسه با دیگر اقدامات بررسی شود» (Prezz and Muthaphuli, 2019: 35) و هزینه-فایده‌ی اخلاقی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی استفاده از هریک -جدای از موضوع اثربخشی- تحلیل شود.

۲.۳. کیفر و امر خوب؛ استدلال مبتنی بر خطر در توجیه کیفر

صرف نتیجه مورد توجه پیامدگرایان نیست؛ بلکه نتیجه‌ی خوب، مدنظر آنان است. بر این اساس، باید امر خوب تعریف شود و در کنار این، چگونگی اثرگذاری کیفر در جهت نیل به امر خوب اثبات شود. هر نوع تأکید بر پیامدهای خوب کیفر، مستلزم سنجش کمی و کیفی تأثیر کیفر بر تحقق یا بیشینه‌کردن نتایج خوب یا کم کردن نتایج زیانبار است. پیامدگرایان «باید مشخص کنند چه چیزی درستی نتایج واقعی یا مورد انتظار را تعیین می‌کند.» (Bennett in Altman, 2023: 174) توجیه کیفر و با قطعیت صحبت کردن در مورد خوبی آن یا پیامدهایش، یکی از مشکلات فراروی حقوق جنایی است؛ آنچه در دعوای کیفری و در نهایت، شخص به آن محکوم شده، واقعیتی است که قاضی به آن نایل شده و نه این که حقیقت همان باشد؛ چه این که خطاهای موجود در فرایند دادرسی کیفری و چالش‌های فراروی نظام ادله در دعوای کیفری، در قطعیت واقعی حکم تردید ایجاد می‌کند؛ چه این که بر اساس اصل عدم قطعیت و نیز اصل حداقلی بودن کیفر، به علت تردیدی که در ماهیت این ابزار و به کارگیری آن وجود دارد، باید توجه داشت، استدلال در راستای توجیه کیفر، استدلالی مبتنی بر یک ریسک است؛ آنچه در اثر کیفردهی از بین می‌رود یا صدمه می‌بیند، حیات و آزادی و احساسات و جان و روان محکوم‌علیه است. به‌ویژه باید توجه داشت، ما در یک شرایط واقعی از کیفر بحث می‌کنیم؛ آنچه با قطعیت در مورد محکوم‌علیه صحبت می‌کنیم، در نهایت از یک فرایند دادرسی کیفری انسانی عبور کرده است و این دادرسی همراه با خطاهای قضاوت است؛ به‌عنوان مثال «مرکز [بررسی] محکومیت‌های نادرست^۱ اثبات کرد ۵۹/۵ درصد از چهل و دو محکومیت به قتل که از سال ۱۹۷۰ ثبت شده است، به‌طور کلی متکی بر اقرارهای نادرست متهم یا متهمان بوده است.» (Douglas and others, 2006: 500)

نکته آنکه این احکام فقط در جرم قتل عمدی و آن هم مواردی است که مبتنی بر اقرار متهمان حکم به محکومیت صادر شده است و در احکامی که مبتنی بر شهادت شهود یا گزارش کارشناس یا تفسیرهای آنان از یک وضعیت یا متن باشد، موضوع بسیی بغرنج‌تر خواهد شد و این آمار در تشخیص قتل‌های غیرعمد و در دیگر جرایم بسیار بیشتر است و در مورد جرایمی که برخی رسانه‌ها به آثار آن دامن زده یا فشار افکار عمومی ساخته شده بیشتر است، این خطا چشم‌گیر خواهد بود. این خطا نیز بدین علت است که تصمیم‌گیری قضایی، به نوعی، اگر نه همیشه ولی در بیشتر موارد همراه با عدم قطعیت است؛ چراکه شرایط موجب تصمیم‌گیری آشکار نیست. بر این اساس با توجه به این که کیفردهی ایراد صدمه و درد و رنج است، باید دارای بیشترین میزان از توجیه اخلاقی باشد؛ چه این که مرتکب چون هر انسان دیگر از حق بر کیفر نشدن برخوردار است. اعمال کیفر را نیز نمی‌توان توجیه کرد؛ چراکه اصل بر عدم خشونت و اصل بر نبودن یا کم کردن درد و رنج انسان است و «در برابر تمامی نظریه‌های توجیه کننده کیفر، استدلال نقیض آن وجود دارد.» (Roebuck, 2011: 74) آنجا که محل اختلاف نظر جدی فلسفی- حقوقی است، نمی‌تواند پایه‌ای محکم برای نادیده‌ی گرفتن حیات و آزادی قطعی محکوم‌علیه باشد؛ چه آنکه، محکوم‌علیه کیفری است، با قطعیت کمی می‌توان گفت، همیشه بزه‌کار بودن او اثبات شده است و توجیه ایراد کیفر بر آنکه، بزه‌کار خوانده می‌شود، نوعی قضاوت در سایه‌ی عدم قطعیت است. بدین جهت و «از آنجا که کیفر از نظر اخلاقی بسیار خطرآمیز است، بر اساس استدلال [مبتنی بر]

ریسک [در کیفردهی]، در صورتی می‌توان کیفر را امری موجه تلقی کرد که تمامی شرایط برای مجاز دانستن آن وجود داشته باشد؛ و چون ما نمی‌توانیم تمام آن شرایط را محقق کنیم، کیفردهی خطاست.» (Hanna in Altman, 2023: 564) چه این که ما در یک محیط واقعی انسانی در مورد کیفر صحبت می‌کنیم و اگر درصد قابل توجهی از محکومان، محکومیت نادرست دریافت کرده‌اند، همین خود می‌تواند در ایجاد تردید در کیفردهی مؤثر باشد. از آنجا که در مورد هدف حقوق جنایی به طور عام و هدف کیفر به صورت خاص، اتفاق نظر وجود ندارد، در این صورت، هر نوع نظریه که خود برپایه‌ی احتمالات است، موجب صدمه‌ی جدی و قطعی بر حقوق و آزادی‌های مرتکب جرم یا مردم به صورت عام خواهد شد و برپایه‌ی امر غیرقطعی، نمی‌توان امر قطعی را مخدوش کرد.

نتیجه‌گیری

پیوند میان جرم و کیفر، امری ذاتی نیست؛ بدین معنا که می‌توان عملی را جرم دانست و برای آن راهکاری در حوزه‌ی حقوق خصوصی در نظر گرفت؛ چه این که اگر اصلی‌ترین کارویژه‌ی قانون مدیریت تعارضات و اختلافات اجتماعی در یک سطح خاص باشد، مسائل مطرح در حقوق خصوصی، مملو از نمونه‌های حل‌وفصل اختلافات میان اشخاص بدون استفاده از کیفر و خشونت است. این که کاهش ارتکاب جرم یک هدف است، محل بحث و مناقشه نیست؛ بلکه آنچه محل تأمل و تردید است، نقش کیفر در تحقق این مهم است؛ به‌ویژه آنکه در حقوق کیفری قاعده‌ای مفروض مطرح است که جرم، اگر نه در همه‌ی موارد، در بیشتر حالات و مصادیق معلول است و با امری که معلول دیگر شرایط است نمی‌توان برخوردی علی داشت. در کنار این، باتوجه به این که هر انسانی حق دارد آزاد باشد و از بیشترین میزان شادی و آرامش نصیب ببرد، لذا حق دارد کیفر نشود و هر نوع به‌کارگیری کیفر در تعارض با این حق خواهد بود و باید عبور خود از آن را موجه نماید. پیامدگرایان با تأکید بر شرّ دانستن کیفر، اما به علت غایت خوب آن، استفاده از کیفر را توجیه می‌کنند. این نظریه، موجب تعمیق ایده‌ی توجیه استفاده از ابزار بد بر اساس اهداف خوب خواهد شد و نمی‌توان برای نیل به اهداف هرچند عادلانه به ابزارهای خشونت‌آمیز متوسل شد و استفاده از کیفر به منظور تحقق اهداف خوب، خود می‌تواند کارکرد آموزشی منفی برای جامعه نیز داشته باشد.

همچنین، نقش سازنده‌ی کیفر در بازدارندگی یا بازپروری، به شدت محل تردید است و الغای کیفرهای مختلف در طول زمان و در جوامع متعدد، خود حاکی از این موضوع است. در کنار این، توجیه نهادهای کیفری چون بازداشت موقت -به‌ویژه در موارد طولانی مدت آن- که فرد صرفاً متهم است، توجیه به مراتب بیشتری را می‌طلبد که توجه درخوری در گفتمان نظری به آن نشده است. همچنین، کیفردهی جرایمی که با عنوان جرایم قابل گذشت شناخته می‌شود، از منظری اخلاقی محل تردید است؛ و در واقع، اگر عملی، در نهایت با گذشت زیان‌دیده از سامانه دادرسی جنایی خارج خواهد شد، نباید از آغاز، برای آن تعیین کیفر می‌شد و این عمل با مبانی حقوق خصوصی همخوانی دارد. در کنار این، در مورد کیفرگذاری برای جرایم غیرعمد این تردید جدی وجود دارد که مرتکب در این نوع از اعمال، هیچ قصدی دالّ بر نقض قانون کیفری نداشته است و آنچه واقع شده است در اثر قصور او بوده است و بر پایه‌ی عدم قطعیت رخ داده است و کیفر شخص در این حالت، بسی بیشتر محل تأمل است. در نهایت باید گفت ظاهر امر آن است ما به این علت کیفر می‌دهیم که راهکاری دیگر به ذهن‌مان نمی‌رسد و هر نظریه‌ای در باب توجیه کیفر (اعمال خشونت) در یک فرایند، جامعه را به سمت‌وسوی عادی انگاشتن درد و رنج سوق می‌دهد؛ به‌ویژه باید توجه داشت، ما در مورد کیفر در دنیای واقعی صحبت می‌کنیم و کیفردهی در یک فرایند انسانی که همراه با خطاها و سوگیری‌ها و پیش‌فرض‌های پنهان و آشکار است، انجام می‌شود.

References:

- Altman, Matthew C, 2021, A theory of legal punishment, Routledge.
- Altman, Matthew C, 2023, The Palgrave Handbook on the philosophy of punishment, Palgrave Macmillan.
- Arendt, Hannah, 2022, Between Past and Future, translated by Saeed Moghadam, fifth edition, Akhtaran Publication. [In Persian]
- Barrow, Robin, 2015, Utilitarianism; A contemporary statement, Routledge.
- Beccaria, Cesare, 2021, on Crimes and Punishments, translated by Mohammad Ali Ardebili, 10th edition, Mizan Publication. [In Persian]
- Bennett, Christopher, 2008, The apology ritual, Cambridge university press.
- Bentham, Jeremy, 2000, An introduction to the principle of morals and legislation, Batoche Books.
- Camus, Albert, A. 2020, Reflections on the Guillotine, translated by Qasim Rostami, second edition, Farhang Javid. [In Persian]
- Camus, Albert, b 2020, Neither Victims, Nor Executioners, intelligent translation by Dehghan, first edition, Razgo Publications. [In Persian]
- Christie, Nils, 1981, Limit to pain, Universite tsforlagate.
- Constant, Benjamin, 2023, The Liberty of Ancients Compared with that of Moderns, translated by Abdul Wahab Ahmadi, third edition, Agah Publications. [In Persian]
- Dadban, Hassan, Sara Aghaei, Fall 2009, Deterrence and its role in crime prevention, Law Quarterly, Volume 39, Issue 3. [In Persian]
- De Lazari-Radek, Katarzyna, Peter Singer, 2023, Utilitarianism; A Very Short Introduction, translated by Mohammad Zandi, second edition, Logos Publishing. [In Persian]
- Dorfman, Ariel, October and November 2006, The Last Temptation of Ivan Karamazov, translated by Abdullah Kowsari, Bukhara Magazine, No. 55. [In Persian]
- Douglas, John E, Ann W.Burgess, Allen G.Burgess, Robert K.Ressler, 2006, Crime classification manual, Jossey-Bass.
- Duff, R A, Stuart p.Green, 2011, philosophical foundations of criminal law, Oxford university press.
- Durkheim, Emile, 1970, translated by Hassan Habibi, first edition, Qalam Publications. [In Persian]
- Farahbakhsh, Mojtaba, 2013, Utilitarian Criminalization, first edition, Mizan Publishing. [In Persian]
- Fassin, Didier, 2018, The will to punish, Oxford university press.
- Fletcher, George P, 2000, Rethinking criminal law, Oxford university press.
- Foucault, Michel, 2023, Discipline and Punish: The Birth of the Prison, translated by Niko Sarkhosh and Afshin Jahandideh, Bisset Edition, Ney Publications. [In Persian]
- Goldman, Alan H, 1982, Toward a new theory of punishment, Law and philosophy journal.
- Grolleau, Gilles, Murat C.Mungan, Naoufel Mzoughig, August 2024, Punishment menues and their deterrent effects; an exploratory analysis, European journal of law and economics.
- Harsani, John C, 1985, Rule utilitarianism, equality and justice, Social philosophy & policy.
- Hume, David, 2016, An enquiry concerning the principles of morals, translated by Morteza Mardiha, third edition, Minoui Kherad Publications. [In Persian]
- J.G.Bun, Maurice, Richard Kelaher, Vasilis Sarafidis, Don Weatherburn, 2020, Crime, deterrence and punishment revisited, Empirical Economics.
- J.Toth, Zoltan, 2020, The alleged deterrent effect of capital punishment for murder: Myth or reality?, Days of law.
- Jandaghi, Behrouz, 2018, Philosophy of Law, second edition, Islamic Culture and Thought Research Institute Publications. [In Persian]
- Javan-Jafari, Abdolreza, Zahra Farhadi Alashti and Seyyed Mohammad Javad Sadati, Fall and Winter 2016, Deterrence and its Measurement in the Philosophy of Punishment, Criminal Law Research Journal, Year 7, Issue 2. [In Persian]
- Karimi, Saeed, Mohammad Aghajani, Spring 2024, Human interests from the perspective of rule-based utilitarianism and Expediency-oriented jurisprudence, Journal of Philosophical Thought, Volume 4, Number 2. [In Persian]

- Kelly, John, 2019, A Brief History of Legal Theory in the West, translated by Mohammad Rasikh, second edition, Ney Publications. [In Persian]
- Koestler, Arthur, Albert Camus, 2022, Reflections on the Guillotine and the Hanging, translated by Vahid Tabatabaei and Morteza Askari, first edition, Niloufar Publications. [In Persian]
- Liu, Shuyang, 2023, The contemporary evolution and reform of utilitarianism, Springer.
- Maguire, Mike, Rod Morgan, Robert Rayner, 2015, Oxford Encyclopedia of Criminology, Volume 1, translated by Hamidreza Malekmohammadi, Second Edition. [In Persian]
- Maguire, Mike, Rod Morgan, Robert Rayner, 2021, Oxford Encyclopedia of Criminology, Volume 6, translated by Hamidreza Malekmohammadi, Second Edition. [In Persian]
- Mahmoudi Janaki, Firouz, Sara Aghaei, Summer 2008, Review of the deterrent theory of punishment, Law Quarterly, Volume 38, Issue 2. [In Persian]
- Marshall, Chirtopher D, 2001, Beyond retribution; a new testament vision for justice, crime and punishment, William B. Eerdmans publishing company.
- McNaughton, David, Summer 2000, Consequentialism, translated by Saeed edalatnejad, Arghanun Quarterly, No. 16. [In Persian]
- Mill, John Stewart, 2009, Utilitarianism, translated by Morteza Mardiha, first edition, Ney Publications. [In Persian]
- Mitchell, Ojmarrh, Joshua C. Cochran, Daniel P. Mears, and William D. Bales. 2017, Examining Prison Effects on Recidivism: A Regression Discontinuity Approach, Justice Quarterly 34(4).
- Mousavi Mojab, Seyed Dorid and Maryam Mohhzab, 2019, Essays in Criminal Sociology, First Edition, Judiciary Press and Publications Center. [In Persian]
- Muh Dularif, Sutrisno T, Nurkholis, Erwin Saraswati, 2019, Is deterrence approach effective in combating tax evasion? A meta-analysis, Problems and Perspectives in Management, Volume 17, Issue 2.
- Mulgan, Tim, 2005, The demands of consequentialism, Clarendon press, Oxford.
- Nagin, Daniel S, G. Matthew Snodgrass, 2013, The Effect of Incarceration on Re-Offending: Evidence from a Natural Experiment in Pennsylvania, Quant Criminol.
- Nixon, Timothy S, J.C.Barnes, December 2018, Calibrating student perceptions of punishment: a specific test of general deterrence, American journal of criminal justice.
- Nobahar, Rahim, 2008, Criminal Protection of Public and Private Spheres, First Edition, Jangal Publications. [In Persian]
- Pojman, Louis, James Fieser, 2017, Ethics; discovering right and wrong, Cengage Learning.
- Pradel, Jean, 2021, History of Criminal Thought, translated by Ali-Hossein Najafi Abrandabadi, 13th edition. [In Persian]
- Prezz, Nicolien du, Phumudzo Muthaphuli, 2019, The deterrent value of punishment on crime prevention, Just Africa, Vol2019.
- R.P. Kaufman, Whitley, 2013, Honor and revenge: a theory of punishment, Springer.
- Raaijmakers, Ellen A. C, Jan W. de Keijser, Paul Nieuwbeerta & Anja J. E. Dirkzwager, Aug 2016, Why longer prison terms fail to serve a specific deterrent effect: an empirical assessment on the remembered severity of imprisonment, Psychology, Crime & Law.
- Raaijmakers, Ellen A. C, Thomas A. Loughran, Jan W. de Keijser, Paul Nieuwbeerta and Anja J. E. Dirkzwager, 2016, Exploring the Relationship between Subjectively Experienced Severity of Imprisonment and Recidivism: A Neglected Element in Testing Deterrence Theory, Journal of Research in Crime and Delinquency.
- Robinson, Paul H, 2006, Law whitout justice, Oxford university press.
- Roebuck, Greg, David Wood, 2011, A retributive argument against punishment, Criminal law and philosophy, 5.
- Ross, Jeffrey Ian, Stephen C. Richards, 2019, Criminology of Convicts, translated by Hanieh Hejbar al-Sadati, first edition, Mizan Publishing. [In Persian]
- Rostami, Hadi and Vahed Salimi, Winter 2015, Utilitarian Approach to Punishment in the Light of Bentham's Theory, Journal of Criminal Thoughts, Year 1, Issue 1. [In Persian]

- Rostami, Hadi, 2019, Criminal Law and Liberalism; A Study of Punishment in the Liberal Philosophical Tradition, First Edition, Negah Moaser Publishing. [In Persian]
- Rostami, Hadi, December 2016, The Contrast between Deontology and Utilitarian Teleology in the Justification of Punishment, Bi-Quarterly Journal of Criminal Law Research, Volume 7, Number 2. [In Persian]
- Shaffer-landau, Russ, 1991, Can punishment morally educate? Law and philosophy journal, 10.
- Shaffer-landau, Russ, 2019, Living ethics; an introduction with readings, Oxford university press.
- Shaw, Elizabeth, Derek pereboom and Gregg Carusog, 2019, Free will skepticism in law and society, Cambridge university press.
- Slepicka, Jessie, 2022, The missing link in general deterrence research: A behavioral economic approach, Journal of criminal justice, vol.82.
- Tadros, Victor, 2011, The ends of harm; the moral foundation of criminal law, Oxford university press.
- Warnock, Mary, 2008, Moral Philosophy in the Twentieth Century, translated by Abolghasem Fanai, second edition, bustane ketab publication. [In Persian]
- Yasrebi-de Kom, Franziska M, Anja J. E. Dirkzwager, Peter H. van der Laan¹, Paul Nieuwbeerta, October 2023, Deterrent effects of sanction severity and the role of procedural justice in prison: a preregistered randomized vignette experiment, Journal of Experimental Criminology.
- Yazdian-Jafari, Jafar, 2019, The reasons and conditions of punishment, Second Edition, Islamic Culture and Thought Research Institute Publications. [In Persian]
- Zimmerman, Michael J, 2011, The immorality of punishment, Broadview press.

استناد به این مقاله:

فلاحی، احمد. (۱۴۰۴). « پیامدگرایی و مسأله‌ی اخلاقی توجیه استفاده از ابزار بد برای نیل به غایت خوب ». پژوهشنامه حقوق

کیفری، دوره ۱۶، پیاپی ۳۱، صص. ۱۴۱-۱۵۵ DOI: 10.22124/jol.2025.27269.2467

Copyright:

Copyright for this article is transferred by the author(s) to the journal, with first publication rights granted to *Criminal Law Research*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

